

Fig. 1. Ryde. Ydre, set fra syd.

Aa. RI. 1949

RYDE KIRKE

LAALANDS SØNDER HERRED

Kirken har siden 1688 været *anneks* til Landet¹. Om dens ejerforhold i middelalderen er intet oplyst, udover at kronen 1515 havde kaldsretten², og bevarede denne, indtil kirken 1689 blev bortskødet med Øllingsøgaard³. Den kom siden under Gammelgaard, blandt hvis ejere nævnes oberst Fr. v. Lützow (sml. *†herskabsstole*, s. 401), der siges at have smykket denne som godsets andre kirker⁴, Chr. v. Stöcken (sml. *dåbsfad*, s. 399, klokke nr. 2, s. 402), A. G. Moltke (sml. *oblatæske* s. 398) og stiftamtmand C. W. v. Munthe af Morgenstjerne, der lod opføre et begravelseskapel i en lund mellem kirken og gården.

Kirken, der i slutningen af 1800'rne blev solgt fra Gammelgaard,⁵ overgik til selveje 1. januar 1911.

Kirken ligger på en efter laalandske forhold høj bakke øst for herregården Gammelgaard, der er opstået af en nedlagt landsby, Gammelby. Iøvrigt ligger kirken fjernt fra al bebyggelse.

Kirkegården er udvidet mod syd i 1923 og har kun mod nord og i nordre del af østsiden gammelt stendige, ellers er der mur af kløvet kamp. 1815 blev der opført en kampestensmur om kirkegården (syn). Udenfor østdiget har der ligget et hospital fra 1700-årenes slutning, der blev nedrevet i 1930, og

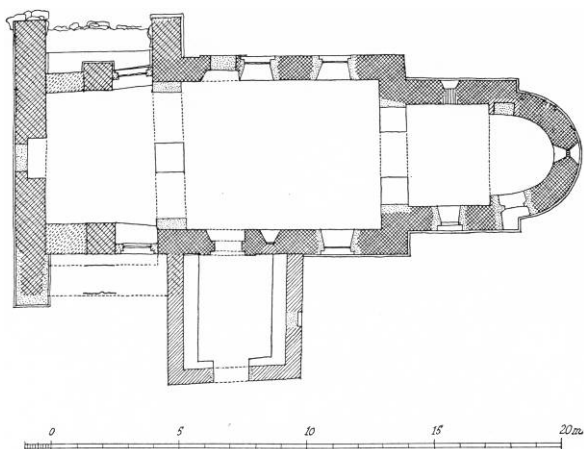

Fig. 2. Ryde. Plan. 1:300. Målt af Mogens Clemmensen o.1915.

1824 blev der ved østre kirkeport opført en vognremise til præstens befordring (syn). I Gammelgaards park opførte C. W. v. Munthe af Morgenstierne († 1811) et gravkapel, der blev nedrevet i midten af 1800'rne.

Kirken består af apsis, kor og skib samt tilbygget tårn fra romansk tid og et gotisk våbenhus, alt bygget af munkesten i munkeforbandt.

Apsis har skråkantsokkel over en synlig syld af små kampesten. Midt i muren sidder et lille, tilmuret, romansk vindue. Apsis har ingen gesims, men en sugfjæl kanter sig primitivt rundt under tegltaget, som krones af en gammel, blyklædt brandstang.

Koret er bygget af munkesten på 30 x 14 x 9½ cm. Nordsiden har bevaret sin skråkantsokkel og det romanske vindue som blænding. Sugfjæl, men ingen gesims. Sydsiden har fået fornyet sin sokkel som et højereliggende rundled. De nuværende vinduer, på det romanskes plads og i selve østhjørnet, er indsat 1815 (syn). Korets østgavl, der er glat uden kam eller takker, har tidligere haft lavere rejsning (se tagværker s. 395).

Skibet er bygget af samme slags store sten som koret og har østgavl som korets. Nordsiden (fig. 3) har en (vist senere indbygget) kampestenssyld og ingen sokkel. Antagelig har der siddet to romanske vinduer på de nuværendes plads. Den meget primitive, tilmurede, rundbuede nordportal står i et lille, skråkantaafdækket fremspring. Indvendig er portalen fladbuet med smig vestkarm. Nordsidens gesims består af tre udkragninger, hvoraf de to nederste er gamle. Ved østhjørnet er en gavlkonsol med fire udkragede retkanter. På sydsiden er soklen fornyet som på koret. Over våbenhustaget ses et tilmuret, romansk vindue, det moderne østlige vindue har vist ødelagt et tilsvarende. Sydportalen, der står i et lille fremspring, er endnu i brug, indvendig er den

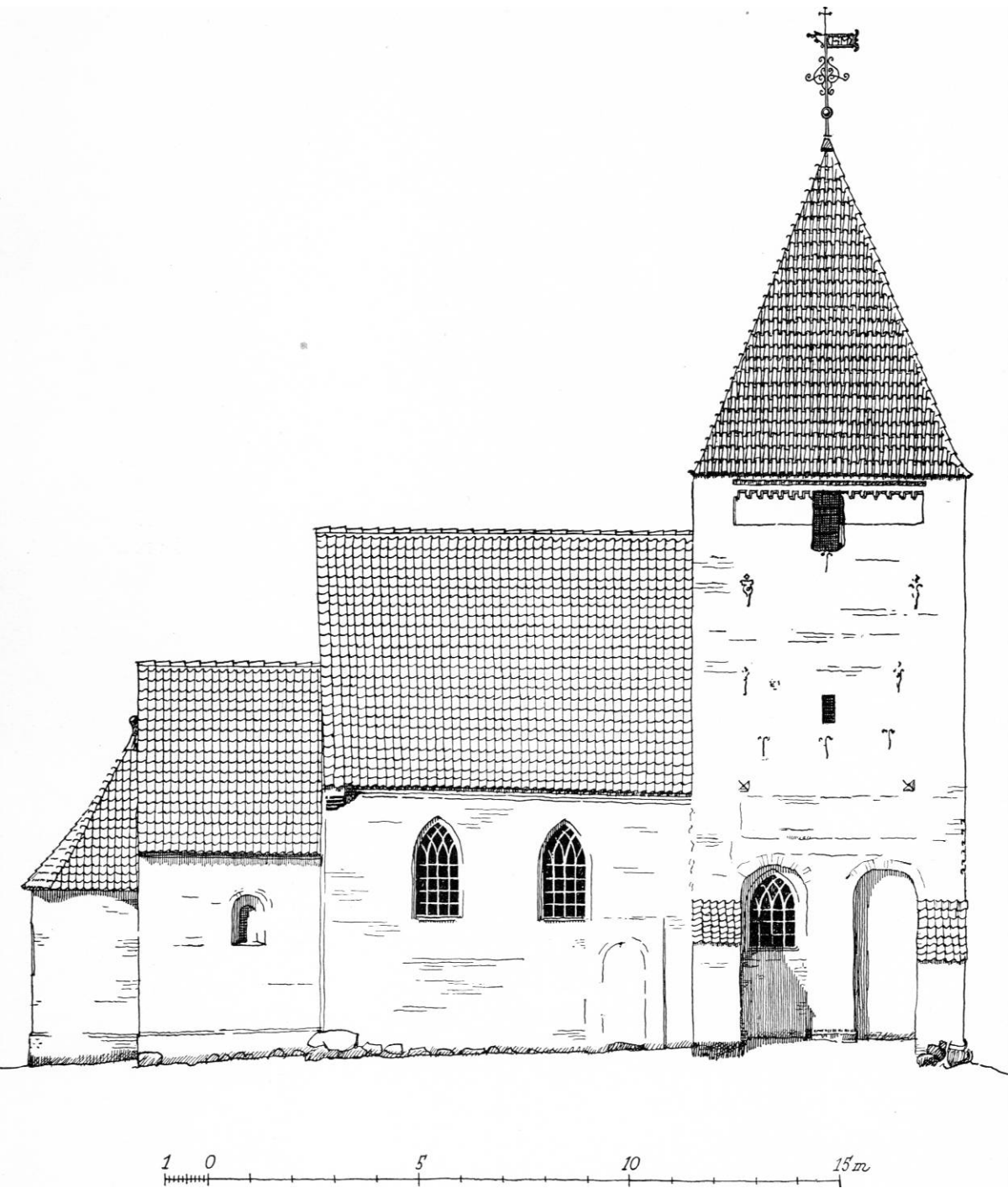

Fig. 3. Ryde. Kirkens nordside. 1:150. Målt af Mogens Clemmensen o.1915.

rundbuet i spærformet spejl. Gesimsen består af tre udkragninger og er ny. Ved østgavlen sidder rester af en gavlkonsol. Vestgavlen ses på skibets loft at være ført op som fuld mur i 106 cm tykkelse over skibets taglinie, der markeres af en rille for tagdækningen (se tagværker s. 396), som østmur for tårnet, der således må være projekteret fra første færd. Vestsiden af muren er glat og ikke i forbandt med tårnets sidemure.

Det indre. Apsis har halvkuppelhvælv med vulst i vederlagshøjde. Koret har helstens tøndehvælv, der er samtidig med opførelsen og muret før gavlene. Den runde korbue er udvidet. Skibet har gipset loft med hulkehl på langvæggene. Sydvinduet er bevaret som blænding.

Tilføjelser og ændringer. Tårnet må, som ovenfor vist, være påtænkt fra begyndelsen, og der er næppe gået lang tid, før det blev opført. Det danner i plan et kvadrat af samme bredde som skibet, men har tidligere haft et ganske smalt sidekapel i nord og syd, adskilt fra tårnrummet ved en høj, rundbuet, dobbelt arkade med helstens stik, som nu på begge sider ses i tårnets undermure. Mod skibet har stået en lignende dobbeltbue, hvis firkantede pille gennem hele det 19. århundrede vakte megen irritation, indtil den endelig blev fjernet i 1870 (syn). Tårnrummet har nu fladt, pudset loft, men 1814 omtales en hvælving i tårnet, og 1869 var tårnmuren revnet, så hvælvingerne (arkadebuerne?) kunne bevæge sig (syn). Sidekapellernes gavlmure står endnu delvis bevarede som brede, lave støttepiller; den ene indgår i våbenhusets vestmur, de andre er stærkt skalmurede. Det vides ikke, hvornår sidekapellerne blev nedrevet, men det synes at fremgå af forholdene i våbenhusets murværk, at det er sket allerede i gotisk tid (se nedenfor). En ujævnhed i tårnmuren over arkadebuerne synes at markere kapellernes taghøjde. Sydsidens arkadebuer er udmuret med moderne murværk af gule munkesten, men udmuringen har ifølge et gammelt fotografi tidligere været i renaissanceforbandt. I nordsiden står arkaderne nu som helstens blændinger. Vestsiden har en moderne teglstenssokkel og en tilmuret dør, der indvendig står som en fladbuet blænding. Det kan ikke med sikkerhed ses, om døren er oprindelig; 1815 blev den tilmuret (syn). 36 skifter oppe har muren et tilbagespring.

Overmuren har i vest et moderne, spidsbuet vindue til orgelpulpituret, indvendig sidder det i en gammel fladbue. I mellemstokværket sidder til tre sider en lille glug; klokkestokværket har glamhuller til alle sider, det østre, der er rekonstrueret efter et lynnedslag i 1919, er lille og rektangulært, de øvrige er udvidede og hugget ned gennem en næsten hele tårnbredden dækkende, stor, rektangulær blænding, der foroven har et tandsnit af kantstil-lede bindere under et løberskifte og et savskifte. Glamhullerne har indvendig spærstik. Tårnet har ingen gesims, det høje pyramidespir er rekonstrueret efter lynnedslaget. Vindfløjen, der er brækket af, har bogstaverne HM (ju-

Fig. 4. Ryde. Indre, set mod øst,

Aa. RI. 1949

istitsråd H. Meinke, ejer af Gammelgaard 1854—83). På tårnets sydside læses mellem mange andre jernankre 1699.

Våbenhuset udfor sydportalen er bygget af munkesten på svær syld. Søndre tårnkapels østgavl indgår i murværket på en måde, der synes at vise, at tårnkapellet har været nedrevet allerede i gotisk tid, da våbenhuset blev opført. I våbenhusets østmur sidder et lille, tilmuret, udvendig fladbuet vindue. I syd en glat gavl med top- og fodtinder, toptinden brynet og dækket med munketegl, de andre har vingetegl og fald mod gavlkammen. Den store, spidsbuede dør er moderne udvidet. Indvendig har våbenhuset murede bænke og spidsbuet tøndehvælv af rørede og pudsede brædder.

Gennem hele den første halvdel af 1800'rne var det en stadig tilbagevendende klage, at vinduerne var for små. Således hed det 1829, at »kirken har egentlig kun eet ordentligt vindue, og for det skygger prædikestolen« (syn). Kirken fik derfor et sæt nye, spidsbuede støbejernsvinduer.

Tagværket over koret er meget interessant (fig. 5). Lige over tøndehvælvingen har ligget en svær egebjælke, hvoraf rester er bevaret i de dybe huller i gavlene. Som understøtning for spærene ligger den endnu bevarede, men stærkt forvitrede rygås af trekantet tværsnit. Svage mærker på den angiver fem spærfags plads, men de har ikke været fæstet med nagler eller søm til åsen. På dennes underside er iagttaget svage spor af ottekantede stolper, som

har støttet ned på underåsen, som de nu stående, senere indsatte støtter, der betjener sig af de gamle taphuller i rygåsen. Fra underåsens indmurede østende har gået en skråstiver, der må have ramt den østre stolpe. Det vides ikke, om der har været en lignende stiver ved vestgavlen. Over rygåsen ses i vestgavlen et trekantet hul, der er et aftryk af en helt forsvundet tagkøl, som har haft vandnæser i underkanten. Op mod den løber aftryk af tagbrædder på klink. Igennem østgavlen stikker en egebjælke på 18 x 19 cm, hvis forvitrede ende har rester af et vandret, firkantet hul for en tværnagle. Bjælken forankrer apsistagets nu stærkt forvitrede brandstang. Korets nuværende tagværk er helt af eg og sikkert samtidig med den forhøjede tagrejsning.

Af skibets oprindelige tagværk er kun en 14 cm dyb rille for 2 cm tykke tagbrædder tilbage i vestgavlen. På det sted, hvor en eventuel åsbjælke skulle have ligget, er kun et uregelmæssigt hul uden detailler. Det nuværende tagværk er helt af eg, gavlfagene og det midterste fag har meget svære bjælker, 39 x 29 cm, de øvrige fag har spærfod. Der er korte skråbånd op til spæret, dobbelte hanebånd, hvoraf de nederste har skråstivere op til spæret. På de gennemgående bjælker står midtstolper, hvorimellem der ligger to sæt længdebånd med store kryds som understøtning for hanebåndene.

Tårnets pyramidespir er af eg med stoleværk på alle fire sider. Våbenhusets tagværk er ligeledes af eg.

Kirken står nu hvidtet og teglhængt, men kirkemuren er først blevet hvidtet efter våbenhusets opførelse. Kirkerummet har gulv af grå og gule teglfliser, våbenhuset har gulv af Solnhofenfliser.

INVENTAR

Alterbord, middelalderligt, muret af munkesten, ca. 35 cm fra østvæggen. 130 cm bredt, 89 højt og 103,5 dybt. De ret medtagne horisontale fuger synes at være indridsede i underkanten.

Altertavle (fig. 6), ifølge præsteindb. med malet årstal 1603 og sikkert skænket af Lauritz Grubbe til Gammelgaard ved hans hustru Dorte Urnes død 1600 (sml. s. 404). Tavlen er et ret tørt arbejde i renaissance. Af storstykkets 2 x 3 felter er nederste række retkantede med stærkt profilerede rammer adskilt af halspilastre, øverste række har rundbuearkader med beslagværk og mellem arkaderne en mandlig og en kvindelig herme, hvis skafter foruden ender i kløer. Mellem rækkerne en liste med pærestav. Storstykket har på siderne to kraftige, glatte søjler med joniske kapitæler og beslagværk i prydbælter og på postamenter. Storstykkets tredeling er ikke gennemført i postament- og frisefelter, der kun er tvedelte. Storgesimsens tre fremspring smyk-

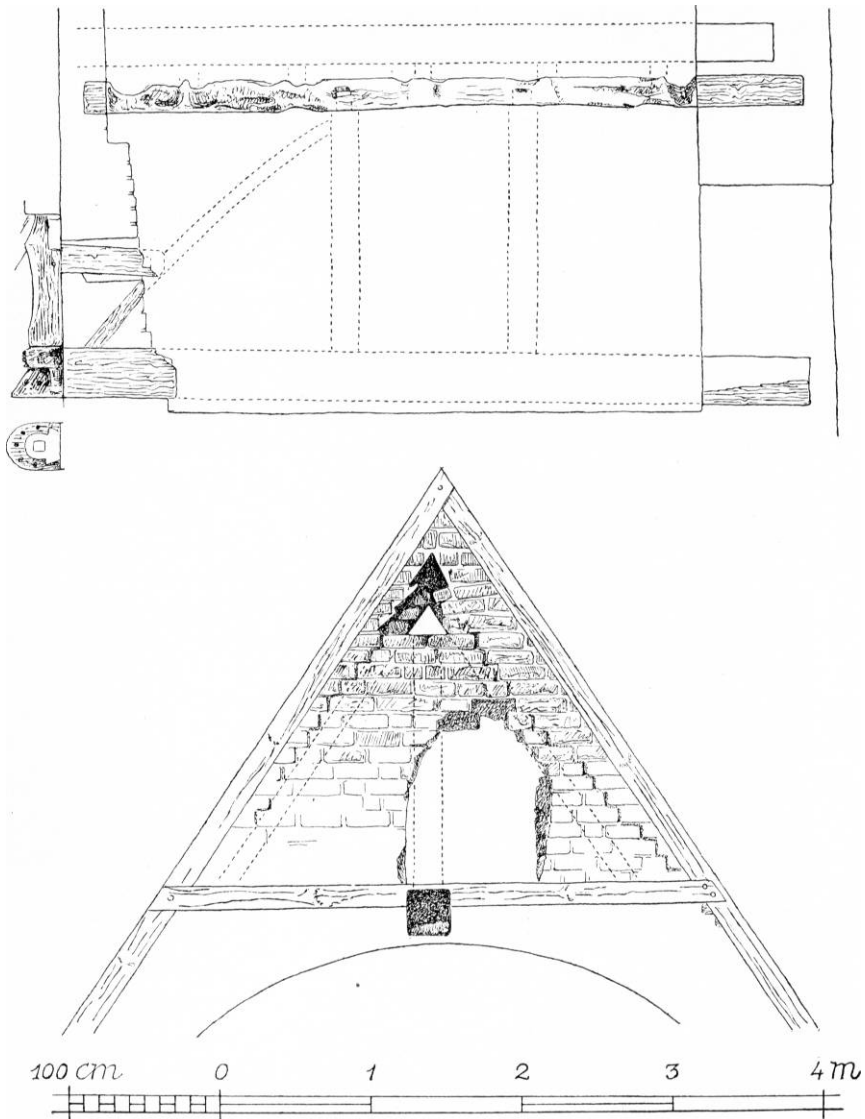

Fig. 5. Ryde. Korets tagkonstruktion. 1:50. Øverst set fra nord, nederst set mod vest.
Målt af M. Clemmensen 1919.

kes af løvehoved og diamantbosser, de to yderste over storsøjlerne, det midterste båret af englehoved. Kronliste med tandsnit og æggestav. Yderst på arkitraven står to evangelistfigurer, Markus og Lukas, mens en knælende Kristusfigur er anbragt over det midterste fremspring. Topstykket har to rektantede felter, på hvis bagklædning to alliance-våben nu er fastgjort, tilhørende Lauritz Grubbe og hustru Dorte Urne, i nordre felt parrets fædrene våben, Grubbe og Urne og i søndre felt de mødrene, Vasspyd og Rud. Mel-

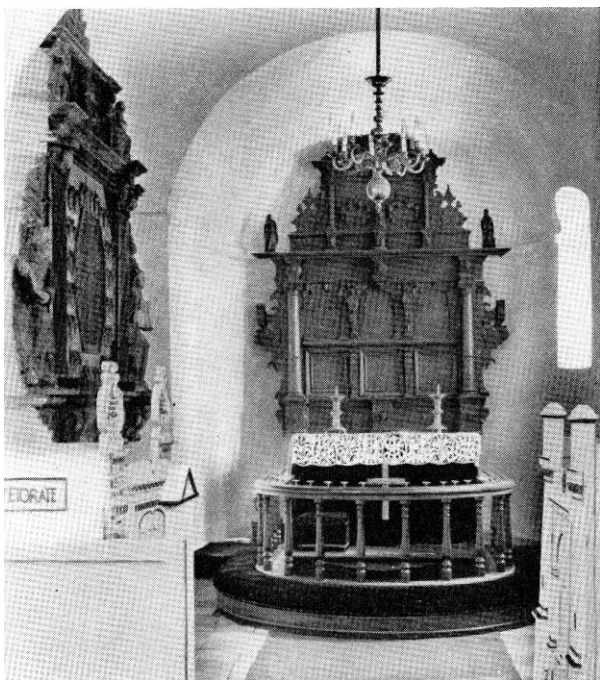

Fig. 6. Ryde. Det indre af kor og apsis. O. N.1946

lem og på siderne af felterne glatte, joniske søjler. Postament og gesims med fremspring over og under søjlerne, kronliste med tandsnit og kartouchefliget gavlf med beslagværk, volutter og frugtbundter.

Nyere staffing med gul egetræsådring og religiøse indskrifter. Herunder skimtes i rundbuefelterne malerier og i de retkantede felter frakturindskrifter. 1755 havde tavlen følgende indskrift: »Anno domini 1603 blev dette arbejdet malet og stafferet« (præsteindb.).

Altersølv. *Kalk* fra 1682, 21 cm høj. Sekstunget fod med fodplade og rundt skaft med lodrette rundstave. Den store knop, der er noget ældre end kalken og vendt på hovedet, har på over- og undersiden seks drevne og ciselerede blade, hvorimellem rudebosser med versalerne: IESUS C. Stort bæger med stejle sider og graverede versaler: »Anno 1682 den 1. may hafver erlig oc welbyrdig mand Palle Dyre til Gammelgaard med sin kiereste fru Marie Grubbe foræret denne kalch oc disk til Ryde kierche«. På fodpladen mestermærket E K. Samtidig *disk* med cirkelkors på randen og mestermærke som kalken. *Oblatæske* fra 1777, arbejde i knækket rokoko, som Landet (s. 379), med Adam Gottlob Moltkes våben og initialer. Københavns bystempel og mestermærke for Sivert Thorsteinsson (Røje s. 73). *Vinkande* fra o. 1850 af sort, københavnsk porcelæn.

Fig. 7. Ryde. Prædikestol (s. 400).

O.N. 1946

†*Kalk*, af kobber, nævnt 1838⁶.

Alterstager i barok, 34 cm høje. Rund profileret fod på tre ben, svært skaft med flad midtknop og lyseskål som foden. Ingen lysetorn.

†*Alterstage* af malm, nævnt 1838⁶.

†*Messehagel* fra 1748, nævnt 1833⁷.

Døbefont, romansk monolit af granit. Firkantet fod med rundstave langs hjørner og overkant, kort skaft med midtvulst og cylinderformet, skæv kumme over to små rundstave. Intet afløb. Tvm. 61 cm. Fonten står nu på et nyere muret fodstykke.

Dåbsfad fra o. 1575. Sydtysk arbejde med syndefaldet i minuskelring og dobbeltranke med blomster i bunden. På randen graveret: »Geheimeraad Christian von Støkken 1761« samt over for hinanden med ældre versaler initialerne S P og DEC (Stig Pors og Dorte Eggertsdatter (Abildgaard) c[onjux](?)). Tvm. 61,5 cm.

Dåbskande af tin, fra sidste halvdel af 1800'rne.

Prædikestol (fig. 7) i bruskbarok, skåret af Jørgen Ringnis (sml. prædikestol og pulpitur 1630-31 i Nakskov s. 110 og 114). Af den oprindelige stol er kun to fag helt og eet delvis bevaret. De smalle felter har muslingeskalnicher med de for Ringnis karakteristiske, store figurer af evangelisterne Matthæus, Markus og Lukas. Arkaderne har kannelerede pilastre på postament med lodrette rundstave, bueslag, der nærmer sig hesteskoform, og bruskværk i sviklerne. På stolens hjørner står dyderne tro, håb og kærlighed som hermer med draperimasker og beslagværk på skafterne, hvis postamenter er trukket ud i to flige. Undergesims af karnisprofil med beslagværk på undersiden og maskekonsoller på hjørnerne samt glatte postamentfelter med flade, bruskværksprydede fremspring. Nyere forkrøbbet fodliste. Foroven afsluttes stolen med prærestav og englehoved-krumknægte på hjørnerne.

Nyere opgang, som 1825 havde en *†*dør, som var så høj, at den hindrede udsigten til alteret (syn).

Stolen er nu egetræsmalet, men i postamentfelterne skimtes ældre frakturindskrifter. Ved den nuværende placering af stolen i skibets sydøsthjørne har man vendt faget med Lukas ind mod væggen, halveret oksen og ødelagt arkaden.

Præstestole. 1) Med indskåret årstal 1607. Stolen har to gavle, der muligvis er nogle få år ældre og hidrører fra kirkens renaissance-stoleværk. De har brede, kannelerede pilastre over neglesnit og roset, beslagværk i de høje prydbælter og joniske kapitæler med tværstreger og cirkler over rundstaven. Spor på plankerne viser, at de har været afsluttede med pålagte profillister, der har dannet trekantgavl. I frisefeltet står indskåret 1607 og H. H. W. for sognepræst Hans Hansen Viingaard. Døren har to fyldinger, den nedre glat, den øvre med arkade, hvis bueslag har slyngbånd og treblade i hjørnerne; topstykke med fire fligede blade og to volutter øverst på hver side af et rosetfelt. Østpanelet består af to fag, svarende til døren, men afsluttet af gesims med tandsnit og æggestav. Vestpanelet, der formodentlig stammer fra stolestaderne, har renaissanceprofiler, men forkert vendte fyldinger. I 1640'rne, da den nye præstestol blev lavet, er Viingaards stol sikkert blevet omdannet til degnestol, hvilket fremgår af en skrå not til pulten på den ene plankes inderside. Stafferingen er hvid med guld.

2) Bruskbarok fra 1640'rne, ifølge sin stil fra Jørgen Ringnis' værksted, sml. herskabsstol nr. 1, Gurreby (s. 439) og Krønge altertavle fra 1643 (Fuglse hrd.). I frisefelterne er senere tilføjet: Anno 1668 og indskriften »Acilius Iohannis Wester Rurgius« med reliefversaler for sognepræst Axel Hansen Vesterborg. Dør med arkadefylding, hvis pilastre og bueslag er helt opløst i bruskværk med stærkt udtrukne volutter. Over fyldingen tandsnit og øverst på døren en lille liste med konsoller under lavt bruskværkstopstykke. Gavle

med hermepilastre, der har æseløreagtige volutkapitæler, skafter med tungeræk-kende masker og bruskværk samt postamenter med stærkt opløste masker. Gesims med perlesnor og trebladformet beslagværk, og over tandsnit store kartoucheagtige topstykker med jesumono-gram. Stolens sidestykker er sammensat af en del forskelligt træværk. Mod vest to smalfelter med reliefversaler: »Cave te vigilate et orate« (»Agt dig, våg og bed«), sikkert samtidigt med det renaissance-profilerede træværk nedenunder og hidrørende fra kirkens gamle stolestader. Hvid staffering med guld på profilerne. I korbuens nordside.

†*Herskabsstole*. 1) Fra 1598, en mands- og en kvindestol med Lauritz Grubbes og Dorte Urnes initialer og fædrene og mødrene våben. Over disse andre initialer og våben fra 1707, tilhørende oberst Frederik von Lützow og Dorothea Magdalene von Harstall; nævnt i præsteindb. 1755.

2) Pulpiturstol fra begyndelsen af 1700'rne tilhørende oberst Lützow og hustru og med parrets navne og våben. »Bygt på den nordre side af kirken« (præsteindb. 1755).

†*Pulpitur*. 1819 klages der over, at »lægteret« i søndre ende kun står tre en kvart alen fra prædikestolen. Det ønskes flyttet over til nordsiden og vestmuren, hvilket åbenbart er sket, for 1829 udvidedes det med herskabspulpi-turet (syn).

Pengeblok (fig. 8), muligvis senmiddelalderlig, men med yngre beslag og låse, af brunmalet, jernbunden eg, 65 cm høj. Stærkt indsnøret fod med kraftig kantet og affaset midtring. To hængelåse fra 17- eller 1800'rne. I våbenhuset.

To **klingpunge*, den ene af fløjel med kantet skaft, den anden har skaft med karvesnit, men pungen mangler. Begge i Maribo stiftsmuseum.

†*Urværk*, nævnt i præsteindb. 1755 som »ganske øde og snart intet af uden stilladsen«.

Klokker. 1) 1727, støbt af Asmus Asmussen, Husum. Indskrift med versaler mellem palmetbort og vinranke: »Gloria in excelsis deo. Asmus Asmussen

E. Skov 1949

Fig. 8. Ryde. Pengeblok (s. 401).

me fecit Husum anno 1727« (»ære være gud i det højeste. A. A. gjorde mig i Husum år 1727«). Tvm. 88 cm.

2) 1753, støbt af Johan Barthold Holtzmann. Indskrift med versaler om halsen mellem akantusranker: »Me fecit Iohan Barthold Holtzman Hafniæ a° 1753« (»mig gjorde J. B. H. i København 1753«) og på legemet: »Christian von Stöcken, Charlotte Friderica Foscam«. Tvm. 81 cm.

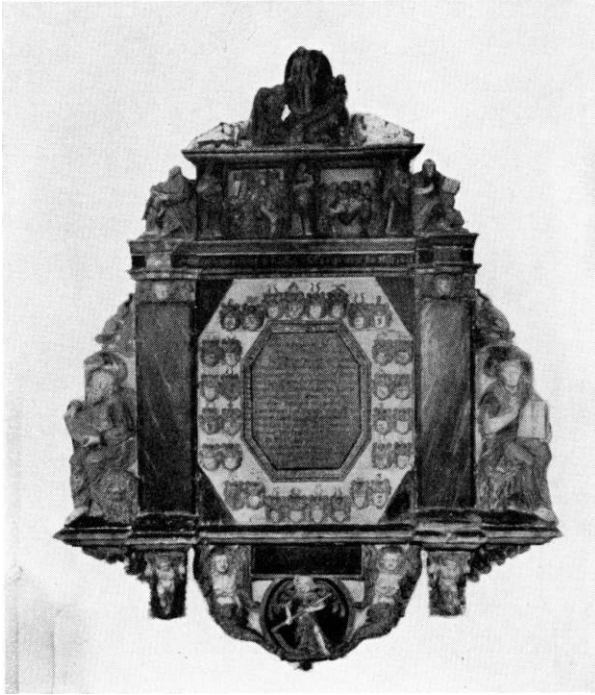
†*Klokke* på tre et halvt skippund, tre lispund (584 kg) afleveredes ved klokkeskatten 1528.

GRAVMINDER

Epitafium af sandsten i barok fra 1654 med malet indskrift over Laueridtz Grube, lensmand på Aalholm slot og Nykøbing i 12 år og på Halsted kloster i fem år »oc funderet hand først gammell Gaar til en hergaar« og hans to hustruer, Dorthe Urne og Anne Sparre. Sidstnævnte, med hvem han var gift i 35 år, og som fødte ham en søn, døde på Gammelgaard 19. febr. 1653, 74 år. Selv døde han på Aarhus slot 22. april 1639, 79 år gammel. Storstykket med den ottekantede indskrifttavle omgivet af 32 anevåben flankeres af to brede pilastre, foran hvilke der oprindeligt stod to store benrade. I stedet er nu anbragt marmorerede træpilastre for at dække over sporene af de to dødningefigurer. Forkrøbbet undergesims, som bærer to store figurer af Markus og Lukas sidende med deres symboler påorstykkets sider. Nederst to små puttokonsoller, som bærer pilastrene og mellem dem hængestykker med tom indskrifttavle over medaillon med døden, vinget og bevæbnet med le, flankeret af to engle med svunget »underkrop«. Over pilastrene englehovedkonsoller og lille bølgeliste samt smal frise. Topstykket, som flankeres af evangelisterne Matthæus og Johannes, har to kvadratiske felter med figurrige relieffer af korsnedtagelsen og gravlæggelsen, imellem dem kærligheden og på siderne to dyder uden attributter. Over en fremspringende bølgeliste gavlen med opstandelsen; dens flade volutvinger ligger nu bag alteret.

Iorstykkets indskriftfelt gravskriften med fraktur og i hængestykket en nu ulæselig indskrift, ifølge hvilken epitafiet blev opsat 1654 af Erik Grubbe til Tjele og Gammelgaard, kirken til ære og sirat, sine kære, nu salige forældre til en amindelse⁸; på frisen indskriften: »Som i nu er, vaar vi i lifvæ, som vi nu er, saa skulle i bliffvæ«, henvisende til de forsvundne benrade. Rester af den oprindelige staffering: hvidt og sort med guld og farver ses endnu på våbnene.

Gravsten. 1) Begyndelsen af 1600'rne. Emmeke Sparre til Opagergårde [Opagergaard], død 29. aug. 1613. Rødlig kalksten, 190 x 93,5 cm med ufuldendt gravskrift i store, fordybede versaler. Under en trekløverbue er der et

O. N.1946

Fig 9. Ryde. Epitafium fra 1654 over Lauritz Grubbe til Gammelgaard (s. 402).

opstandelsesrelief med fem krigere om graven og Kristus i skyer. På relieffets sider to vingede fabelvæsener med klove, hale, kvindekrop og vrængeansigt. I hjørnerne cirkler med fire hjælmprydede adelsvåben, øverst Sparre og Ventermand, nederst Grubbe og Ulfeldt. Mellem de øverste våben englehoveder. Over gravskriften står en fireliniet indskrift (jeg er opstandelsen etc.), af hvilken den sidste linie er fjernet for at give plads for en sekundær indskrift med små reliefversaler: »Denne liigsten er flyttet fra Aagebye d. 26. dec. 1776 og lagt her□ fra Gammelgaard«. Tidligere i kirkegårdsdiget⁹, nu indsat i våbenhusmuren ind mod kirken.

2) O. 1640. Anders Nielsøn Black, død [22. febr.] 16[54], [61] år gammel, og hustru Anna Rasmusdatter, død □. Grå kalksten, 213,5 x 132 cm. Indskrift med skrå reliefversaler midt på stenen. I hjørnerne medailloner med evangelistsymboler; mellem de øverste et englehoved, mellem de nederste to kartoucher med bomærke og initialerne A N B, jesumonogram og A K D. Mellem skjoldene vrængemaske. I vestportalen under orgelet.

3) O. 1676. Axel Hansøn, skolemester i Naxskou 1627, sognepræst i Rhyde og Gurreby 1637, provst i sønder herred 1659, født i Vesterborg 21. dec. 1605, død 4. juli 1676 og hans to hustruer, Katharina Hansd[atter] Faack, født i

Flensborg 7. maj 1613, død 19. juli 1650 og Anna Jensd[atter], født i Rudkiøbing 9. nov. 1607, død 29. juni 1673. Trapezformet, rødbrun kalksten, 127 x 76—70 cm. Indskrift med kursivversaler og fraktur i relief. Indvendig i den tilmurede nordportal.

Tre *†kister* fandtes 1923 i en begravelse i koret tilhørende Lauritz Grubbe. Kisterne, af hvilke pladerne (se ndf.) samt enkelte *beslag og noget presset *læder er bevaret, var af eg beklædt med læder og smykket med guldfrynser samt havde mange forsiringer af udhamret messing med våben og scener af Kristi historie på låget; på Lauritz Grubbes lå desuden hans *†*paradekærde, rigt udstyret med guld- og sølvindvirket trådfletning. Dorte Urnes kisteplade lå på en barnekiste¹⁰.

Kisteplader. 1) O. 1600. Fru Dorothea Wrne, Lauritz Grubbis til Gammelgård, død 9. febr. 1600 på Gamelgard. Af kobberfolio, 27 x 12 cm med renaissanceversaler i relief på prikket bund. Enkelt ramme af S-bøjler. På korets sydvæg.

2) O. 1639. Lauritz Grube til Gamelgård, søn af Erich Grube til Gammelgård og fru Anna Vadsbiurd [Vasspyd], født på sin mødrene gård Aistrop [Aalstrup] »Sancti Martini Aften« 1560, død på Aarhus gaar 22. april 1639. Af kobberfolio, 41,5 x 27 cm. Rektangulært skriftfelt med reliefversaler på ru, prikket bund; dreven og ciseleret ramme af oprullede blomsterstængler. Nu på korets sydvæg. (Se epitafium s. 402).

3) O. 1653. Fru Anne Sparre, død på Gammelgaard 19. febr. 1653, 74 år gammel. Af kobber, 49 x 32 cm. Glat, rektangulært skriftfelt med punslede versaler. Fastnittede ramme med gennembrudte, punslede ranker og indprikkede ornamenter. På korets sydvæg.

Krucifiks. O. 1650. Rimeligvis fra Anne Sparres kiste. Af kobberfolio. 47 x 41,5 cm. En stiv kristusfigur med tornekrone og lændeklæde med store løkker på den ene side. Kors med store blomster for enderne. På korets sydvæg.

Kirkegårdsmonument. O. 1850. Kammerherre C. W. von Munthe af Morgenstjerne, storkors af Dannebrogen, ridder af S. Georgs orden, stiftamtmand over Laaland-Falsters stift, født 4. marts 1744, død 20. sept. 1811, og hustru, Anna Petra Catharina, født von Flindt, født 20. nov. 1750, død 19. okt. 1814, og sønnen Henrik Flindt, født 9. febr. 1791, død 8. febr. 1807. Kisterne stod oprindeligt i slægtens *†*gravkapel (s. 392), men nedsattes o. 1850 på kirkegården. Marmortavle, 85 X 52 cm, i granitindfatning og indskrift med fordybede versaler. Øverst et marmorkors. Udvendig i tårnets sydmur.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1776—1777 (Gammelgaard godsarkiv). — Synsprotokoller 1803—61 div. år (stiftsøvrighedsarkivet, LA). — Fortegnelse over Ryde kirkes inventar 11. april 1838 (Gammelgaard godsarkiv, Maribo stiftsmuseum). — Museumsindberetninger af J. Magnus-Petersen og C. Engelhardt 1877, P. Nørlund 1919, O. Norn og Gertrud Købke Knudsen 1946, Aa. Roussell 1949.

S.Abildgaard: Notesbog I. 1756. S. 44 (NM). — M.Clemmensen: Notesbøger III. 1914—15. S. 57 ff og X. 1919. S. 1 ff (NM).

¹ Kirkehist. Saml. 3. R. VI, 459. ² Suhms Saml. II, 2, s. 66. ³ Kronens Skøder III, 17. ⁴ J. Friis: Laaland-Falster I, 293. ⁵ Haugner: Sønder Herred, s. 202. ⁶ Fortegnelse over Ryde kirkes inventar 1838. ⁷ Larsen: Laaland Falster I, 190. ⁸ Pontoppidan: Marmora Danica II, 327. ⁹ Haugner s. 187. ¹⁰ Haugner har næppe (s. 200) ret i sin antagelse, at denne barnekiste indeholdt Dorte Urnes ben.

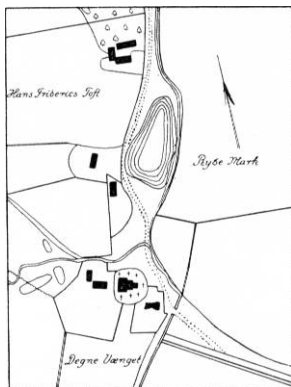

Fig. 10. Ryde 1780.